

kroz stoljeća pridonijela očuvanju katoličke vjere i odgoju u katoličkoj vjeri hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini o čemu svjedoče sačuvani primjerci velikog i malog *Nauka krstjanskog* u franjevačkim knjižnicama diljem Bosne Srebrena, a i šire.

• *Ivana Žebec Šilj*

Rad je objavljen pod licencom Creative Commons Attribution-Non-Commercial (CC BY-NC)

Vine Mihaljević, Liječnik i kirurg fra Mihovil Sučić (1820.–1865.) – iz padovanske perspektive, Zagreb, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2024.

Fra Mihovil Sučić, rođen u Livnu prije više od 200 godina, nipošto nije nepoznata osoba, i to ne samo u znanstvenim krugovima nego i široj čitateljskoj publici. Fra Mihovil je naime bio prvi školovani liječnik u osmanskoj Bosni i Hercegovini, a živio je i djelovao sredinom 19. stoljeća. Taj podatak bio bi već sam po sebi stanovit senzacija, jer čovjek se logično upita: zar je moguće da u tolikoj zemlji kakva je Bosna i Hercegovina sve do sredine 19. stoljeća nije bilo ni jednog jedinog profesionalnog liječnika? To je tim nevjerojatnije znamo li da je Medicinski fakultet Kraljevskog sveučilišta u Padovi, na kojem je studirao i fra Mihovil Sučić, osnovan početkom 13. stoljeća, dakle prije više od 800 godina! Ovo govorim kao odgovor svima onima koji i danas hvale »dobrobiti« koje su u ovu zemlju donijeli Osmanlije po okupaciji ovih područja sredinom 15. stoljeća. Ne samo da u toj zemlji u 400 godina osmanske vladavine nije osnovano nijedno sveučilište, nego nije postojala nijedna javna pučka škola, dakle škola koju bi osnovala država, nego samo nekoliko bijednih, ubožnih školica koje su uspjeli osnovati franjevci u gotovo nemogućim uvjetima, a i to pred sami kraj osmanske vladavine. Ne samo da nije bilo škola, nego nije bilo nikakvih cesta, o željeznici da ne govorim, nikakvih kulturnih institucija nit bilo čega što bi obećavalo bilo kakav napredak ni bolji život za stanovnike te pokrajine Osmanškoga carstva. Fra Mihovil Sučić rođen je u toj zemlji i u takvim uvjetima, ali je

imao sreću da je bio član provincije Bosne Srebrene, koja je svoje članove slala na studij u europske države kako bi se obogaćeni znanjem i europskom uljudbom vratili u svoju siromašnu i od svakoga napuštenu zemlju te u njoj čuvali svetu katoličku vjeru i svoj narod, koliko je uopće bilo moguće, odgajali i upućivali u kršćanske istine. Potpuno je jasno da danas u Bosni i Hercegovini ne bi bilo ni spomena katoličkog imena da tu stoljećima nisu djelovali upravo franjevci, koji su uz velika odricanja i žrtve, nerijetko i progone, ostali uz svoj narod i sačuvali ga u gotovo nemogućim uvjetima za Boga i Crkvu. Ali ne samo to, nego su po mogućnosti i školovali i liječili svoje vjernike. Jedan od svijetlih likova te slavne povijesti bio je upravo fra Mihovil Sučić.

Ne može se reći da o fra Mihovilu do danas nije pisano. Naprotiv o njemu su održana i dva znanstvena simpozija, pa svi oni koji imaju želju mogu se o njemu veoma opširno informirati. Stoga je opravdano postaviti pitanje je li o njemu bila potrebna još jedna knjiga. Na to pitanje pozitivno odgovara sama knjiga koju predstavljamo, autora Vine Mihaljevića, također Livnjaka. Naime, autor podastire neke nove dokumente koji govore o životu fra Mihovila Sučića, a koje je pronašao u stranim arhivima, prije svega u onim gradovima u Italiji u kojima se fra Mihovil školovao, a to je Venecija, gdje je završio filozofsko-teološki studij, i još više Padova, u kojoj je završio studij medicine. Najvažnije od tih dokumenata autori donosi u drugom dijelu ove studije, i to u talijanskom izvorniku i hrvatskom prijevodu (90-94, 135-159). Autor također popunjava neke praznine vezane za fra Mihovilov životopis u vrijeme njegova svećeničkog djelovanja, pogotovo za godine njegova boravka u rezidenciji franje-

vaca Bosne Srebrene u Istanbulu te njegova nastojanja u skupljanju novca kako bi se otplatili veliki dugovi nastali zbog kupnje i uređenja navedene rezidencije. Držim da je nakon svega ovoga fra Mihovilov životopis sada potpun i da se gotovo potpuno točno mogu odrediti sva razdoblja njegova života.

Osim što se autor pozabavio fra Mihovilovim životopisom, on nam donosi i opširne podatke o samim ustanovama vezanim za njegov život, osobito za njegovo školovanje. Tako doznajemo brojne podatke o samostanu San Francesco della Vigna u Veneciji, u kojem je fra Mihovil boravio za vrijeme filozofsko-teološkog studija, potom o Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Padovi, kao i o Redu milosrdne braće sv. Ivana od Boga, kod kojih je fra Mihovil stanovao dok je studirao medicinu u Padovi; sv. Ivan od Boga nazvan je »utemeljiteljem moderne bolnice« (69). Autor nas štoviše upućuje i u sami razvoj medicinske znanosti, koja svoje

korijene ima upravo u Padovi, za koju autor piše: »U Padovi je nastala moderna medicina« (62). Nama je Padova uglavnom poznata po sv. Anti Padovanskom, a evo sada otkrivamo i neke detalje koji nam otvaraju posve nove perspektive o navedenom gradu.

Vratimo se još malo na spomenutog sv. Ivana od Boga, koji je umro 1550. godine. »Iza njega«, piše autor, »nisu ostala posebna djela iz duhovnosti (samo sedam podugih pisama), ali ostavio je duhovno i jasno svjedočanstvo života obilježeno milosrdem i apostolatom, nadahnuto ljubavlju prema Bogu i bližnjemu« (69). Ovo navodim stoga što je fra Mihovil upravo od njegovih duhovnih sinova, milosrdne braće, učio taj »apostolat milosrda« te svoj život posvetio ne samo pastoralnom apostolatu, kao najveći broj njegove subraće franjevaca u Bosni i Hercegovini, nego i »pastoralnoj medicini« ili »franjevačkom apostolatu medicine i kirurgije služeći Bogu i čovjeku svojim franjevačkim poslanjem« (89), kako to naziva dr. Mihaljević. No kako u Bosni onoga vremena nije bilo nikakvih bolnica, fra Mihovil je bolesnike morao liječiti po kućama. I to svoje liječničko znanje nije ljubomorno čuvao samo za svoju subraću franjevce, štoviše ni samo za katoličke vjernike, nego je pomagao svima koji su bili u potrebi, dakle i pravoslavcima i muslimanima. Silna je šteta što nije poživio duže: umro je u 45. godini života te je tako nestala i mogućnost da on, profesionalni liječnik, i nadalje pomaže brojnim bolesnicima i upućuje ih u ispravan način liječenja. Razbolio se nakon što je upravo bio pomogao jednoj muslimanki u Šuici – odakle je bila i njegova majka – da porodi dijete i ostane na životu; dobio je upalu pluća od koje je uskoro i umro, u franjevačkom samostanu na Gorici u

Livnu, 3. ožujka 1865. Pokopan je na groblju u Gorici. Na njegovu bi se spomeniku mogle uklesati iste riječi kao na grobu mladoga liječnika iz Mađarske koji je umro u Padovi u 33. godini života: *Hic juvenis fortis, medicus jacet, ergo nec aetas, nec vis, nec medicus, vincere fata quent* (Ovdje počiva jaki mladić, liječnik; dakle ni dob, ni sila, ni liječnik ne mogu pobijediti smrt) (89).

Prije nego je dobila prve profesionalne liječnike, franjevce Mihovila Sučića i Matu Nikolića, Bosna se i Hercegovina liječila ljekarušama. Njih spominje i dr. Mihaljević u svojoj studiji. I njih su također pisali franjevci. Brojne od njih sačuvane su do danas. No one nisu bile uvijek korisne, štoviše niti razložne, jer u njima još uvijek ima puno praznovjerja i nama danas smiješnih stvari, kao i puno pogrešnih recepata. Ipak, one su neizmjereno važne ponajprije zbog korištenja biljnih pripravaka za raznovrsne bolesti. Ovdje bih želio podijeliti s vama da se i danas neki znanstvenici bave ljekarušama, s različitih aspekata. Tako jedna doktorandica, inače rodom iz Bosne, na Farmaceutskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru radi doktorat vezan upravo za korištenje raznoga bilja u medicinske svrhe, dok se dvije profesorice na Filozofskom fakultetu istoga sveučilišta već dugo bave jezikom ljekaruše. Jedini koje tematika ljekaruša i općenito povijest bolesti u Bosni i Hercegovini uopće ne zanima su upravo oni koje bi to trebalo najviše zanimati, a to su liječnici.

Zaključit ću riječima dr. Danijela Labaša, recenzenta knjige: »Riječ je o studiji koja na sustavan način – detaljno i temeljito, argumentirano i vjerodostojno, na temelju izvornih dokumenata – predstavlja i analizira važnu temu vezanu za život i djelovanje liječnika i kirurga fra Miho-

vila Sučića«. Autoru čestitam što je svoja višegodišnja istraživanja okrunio ovom vrijednom studijom, a vama svima želim ugodno čitanje, kako biste još bolje upoznali život i djelovanje vašega zemljaka fra Mihovila Sučića, prvoga školovanog liječnika u Bosni i Hercegovini.

• *Fra Robert Jolić*

Rad je objavljen pod licencom Creative Commons Attribution-Non-Commercial (CC BY-NC)

Marija Vulesica, Nastanak političkog antisemitizma u Hrvatskoj i Slavoniji 1879.–1906., Zagreb: Srednja Europa, 2024.

U Zagrebu je 2024. godine objavljena knjiga Marije Vulesice *Nastanak političkog antisemitizma u Hrvatskoj i Slavoniji 1879.–1906.* Riječ je o hrvatskom prijevodu istoimene autoričine knjige objavljene u Berlinu 2012. godine, a koja je obrada autoričine disertacije obranjene 2011. godine na Tehničkom sveučilištu u Berlinu. Knjiga kronološki prati antisemitizam prisutan u hrvatskoj politici od ulaska pojmova »antisemitizam« i »antisemit« u hrvatski javni izričaj, koncem 1870-ih, do etabliranja »političkog antisemitizma« u hrvatskom javnom i političkom životu početkom 20. stoljeća. Taj se antisemitizam u knjizi pritom postavlja u odnos prvenstveno prema liberalizmu, mada se između redaka može iščitati i odnos političkog antisemitizma i prema hrvatskoj, odnosno jugoslavenskoj nacionalnoj ideji. Svojim istraživanjem autorica traži korijene tragediji europskih Židova, koja je svoj vrhunac imala u Drugom svjetskom ratu. Pritom već etabliranje političkog antisemitizma u hrvatskom javnom i političkom životu, koje se zbilo početkom 20. stoljeća, autorica tumači kao plod zloupotrebe židovskoga pitanja u prethodnom dvadesetogodišnjem razdoblju.

Autorica propituje navedenu temu na temelju stranačkoga tiska u Hrvatskoj, dakle istražuje antisemitizam tadašnjih političkih stranaka u Hrvatskoj, pri čemu se bavi samo hrvatskim a ne i srpskim strankama, te samo građanskim strankama a ne i Socijaldemokratskom strankom Hrvatske i Slavonije. Dakle, bavi se odnosom prema židovskom pitanju re-